

Doc. dr. sc. Zuhdija Adilović

EHLI-S-SUNNETSKA METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA AKAIOSKIH TEMA

Sažetak

Ehli sunnet ima specifičan i prepoznatljiv metod i pravila kojih se pridržava prilikom proučavanja šerijatskih pitanja uopće, a posebno akaidskih tema i po njima se razlikuje od sekti i frakcija. Međutim, taj metod i pravila koja su bila očita kod pripadnika ehli sunneta u svim generacijama, danas se, gotovo, uopće ne poznaju. Stoga ću u ovom radu ukazati na neka od tih pravila.

Prvo pravilo: Kur'an i sunnet obuhvataju sve temelje vjere sa njihovim dokazima i pojašnjenjima.

Drugo pravilo: Derogacije nema u kur'anskim kazivanjima i osnovama vjere.

Treće pravilo: Pri svakom razilaženju oko nekih pitanja, vraćati se Kur'anu i sunnetu.

Četvrto pravilo: Otklanjanje kontradiktornosti između citata Kur'ana i sunneta.

Ovo su samo neka od pravila koja odražavaju jasno preciziranu metodologiju istraživanja akaidskih tema kod ehli sunneta vel-džema'ata. Nadam se da ću ovim radom, bar djelimično osvjetliti ovo značajno pitanje, a da ću, u sljedećim radovima, uspjeti da obradim i ostala pravila.

Uvod

Muslimani su za Poslanikovog, s.a.v.s., života i u vremenu ashaba, r.a., bili jedinstveni na polju akaida i temeljnih vjerskih propisa. To se jedinstvo očitavalo kako na naučno-teorijskoj tako i na praktičnoj osnovi.

Kur'an i sunnet su temelji od kojih su oni polazili, u njima tražili rješenja i njima dokazivali svoje stavove. Nisu se udaljavali

od citata Objave, niti su se njima suprotstavljali. Nisu obezvrjeđivali propise zasnovane na njima, niti su ih mijenjali. Oni nisu prihvatili govor o vjeri od bilo koga, ma koliko on bio cijjenjen, ako nije u skladu sa Kur'anom i sunnetom.

Međutim, u periodu tabi'ina počeli su se javljati neargumentirani stavovi o određenim akaidskim pitanjima, kao što je pitanje Allahovih, dž.š., svojstava i pitanje odredbe (el-kader). Zatim su se razvile polemike oko citata vezanih za Džennet i Džehennem, te u vezi sa statusom pojedinih ashaba koje su previše uzdizali i u tome pretjerivali, a druge opet grdili i nekorektno se prema njima odnosili i sl.

Nakon kraćeg vremena ova mišljenja i ideje prerastaju u sekte. Svaka od njih imala je određene izjave i vjerovanja koja su bila oprečna vjerovanju ehli sunneta i džema'ata, kao što su: haridžije, šije, mu'tezile i murdžije. Zatim su se te sekte međusobno podijelile na frakcije i svaka od njih imala je svoje posebne stavove koji su bili međusobno različiti i zbog kojih su jedni druge smatrali onima koji su na pogrešnom putu i često odmetnici od vjere.

Međutim, svim tim sektama i pored njihove različitosti i razmimoilaženja, zajedničko je to što su sve one dale prednost svom mišljenju nad tekstom Kur'ana i hadisa. Svaka od tih sekti tvrdila je kako je ona u pravu i da je ona "spašena i potpomognuta skupina" koja se spominje u hadisu: "...a moj ummet će se razići na skupine, sve one će u Džehennem izuzev jedne"¹ i u hadisu: "Neprestano će postojati jedna skupina u mom ummetu koja će biti na istini i njoj neće moći nauditi oni koji joj se budu suprotstavljali. Sudnji dan će nastupiti, a oni će biti takvi."²

Promatrajući ove sekte čovjek ostaje zbunjen i začuđen. Svaka od njih tvrdi da je u pravu i da će jedino ona biti spašena i svaka od njih svoje tvrdnje potkrepljuje Kur'anom i sunnetom. Kako ćemo prepoznati onoga koji je u pravu od onoga koji to nije i onoga koji istinu govori od onoga koji se iza nje samo krije?

Odgovor na ovo pitanje bi bio sljedeći:

Muhammed, s.a.v.s., je posljednji poslanik, a Allahova poruka njemu je posljednja poruka. Iz tog razloga je Poslanik, s.a.v.s., spomenuo glavnu karakteristiku po kojoj se "spašena skupina" razlikuje od ostalih. Ashabi, koji su bili najveći pobornici znanja, upitali su ga kako će je prepoznati, on je rekao: "To su oni

¹ Etirmizi, *Es-Sunen*.

² Muslim, *Es-Sahih*.

koji će biti na onome na čemu sam ja i moji ashabi danas."³ Dakle, "ono na čemu sam ja i moji ashabi danas" je jedino mjerilo kojim se mogu mjeriti te sekte, te put i pravac koji će dovesti do pravilnog razumijevanja Kur'ana i sunneta i koji se, tek tada, mogu uzimati kao dokaz. A ako se ostavi da svako radi šta hoće sa Kur'anom i hadisima, bez ikakvih odrednica i pravila, onda ćemo biti u situaciji da nećemo moći razlikovati istinu od neistine i onog ko je u pravu od onog koji to nije.

"Ono na čemu sam ja i moji ashabi danas" jeste mjerilo pomoću kojeg se razlučuje ehli sunnet od ostalih. Sve sekte se nazivaju ili nastaju na osnovu ideja koje su bile nepoznate prvoj generaciji muslimana, kao što je to slučaj sa *kaderijama* i *džebrijama*, ili se pripisuju pokuđenom činu, kao što je to slučaj sa *haridžijama* i *šijama*, ili se pripisuju nekom imamu i vođi, kao što je slučaj sa *kerramijama* i *babijama*.

Ehli-sunnet se veže isključivo za Kur'an i sunnet, te ih je Allah, dž.š., sačuvao od onoga u šta su zapale sekte. "To je Allahova milost koju On daje onome kome hoće – a u Allaha je milost velika." (El-Džumu'a, 4)

Ehli sunnet ima specifičan i prepoznatljiv metod i pravila kojih se pridržava prilikom proučavanja šerijatskih pitanja uopće, a posebno akaidskih tema i po njima se razlikuje od sekti i frakcija. Međutim, taj metod i pravila, koja su bila očita kod pripadnika ehli sunneta u svim generacijama, danas gotovo da se uopće ne poznaju. Stoga ću, u ovom radu, ukazati na neka od tih pravila.

Prvo pravilo: Kur'an i sunnet obuhvataju sve temelje vjere sa njihovim dokazima i pojašnjenjima.

Sve za što se, s pravom, može reći da je temelj vjere ima svoje adekvatno pojašnjenje u Kur'anu i sunnetu, sa nedvosmislenim dokazima i jasnim naznakama koje na njega upućuju.

Svi temelji vjere, kao tematske jedinice, ili dokazi na kojima se one temelje, navedeni su u Kur'anu i sunnetu sa jasnim dokazima. Sama činjenica da su to teme koje spadaju u temelje vjere dovoljno govori o tome da je neminovno njihovo pojašnjenje od strane Poslanika, s.a.v.s. Obznana i pojašnjenje temelja vjere najvažniji su dio poslaničke misije i najveći dokaz od strane

³ El-Buhari, *Es-Sahih*.

Allaha, dž.š., Svojim robovima. Allahova Knjiga čije su riječi i značenja vjerno prenijeli ashabi i generacije poslije njih, zatim "El-Hikme" tj. sunnet Poslanika, s.a.v.s., sadrže sve što je potrebno od pojašnjenja vezanih za temelje vjere na najbolji i najefikasniji način.⁴

Ibn Tejmije, r.a. kaže: "Poslanik, s.a.v.s., je objasnio kompletan islam, njegove temelje i detalje, suštinu i formu, teoriju i praksu. Ovo je osnov spoznaje i imana. Ko se ove istine bude više pridržavao njegovo znanje i postupci bit će bliže istini..."⁵

Kur'an i sunnet su osnovni izvori spoznaje vjere, njenih osnova i detalja, osnovnih pitanja i njihovih dokaza. Zato je uzimanje Kur'ana i sunneta kao vodiča u osnovama i detaljima vjere put ashaba, njihovih istinskih nasljednika i poznatih imama. Oni nisu primali ni od koga suprotstavljanje Kur'anu i sunnetu njegovim razumom ili maštom,⁶ nego su riječi i mišljenja ljudi stavljali na vagu kur'ansko-sunnetskih citata i po njima ih cijenili i prihvatili ono što im odgovara, a odbacivali ono što od njih odudara, bez obzira na to ko je njihov vlasnik.

Novotari se, međutim, uopće ne oslanjaju na ono čime je došao Poslanik, s.a.v.s., niti uputu uzimaju od njega. Oni izmišljaju nove ideje i osnivaju nove pravce, da bi se tek nakon toga okrenuli prema kur'ansko-sunnetskim citatima i ono što im odgovara uzeli kao dokaz (a ne kao temelj), a ono što im ne odgovara protumačili na drugi način, njegovo značenje perezustili Allahu, ili ga otvoreno odbacili tvrdeći da nije vjerodostojno preneseno.⁷

Komentator Tahavijeve poslanice kaže: "Nemoguće je da se ne stigne do lijeka, upute, znanja i jekina putem Allahove, dž.š., Knjige i govora Poslanika, s.a.v.s., a da se do svega toga dođe putem govora izgubljenih ljudi. Obaveza je učiniti Allahove riječi i riječi Poslanika, s.a.v.s., temeljem i razmišljati o njihovim značenjima, razumjeti ih, spoznati njihove dokaze, kako racionalne, putem razuma, tako i tradicionalne, putem predaje. Spoznati sve ono na šta ti citati ukazuju, a govor ljudi koji se djelimično slaže, a djelimično ne slaže s njima smatrati dvosmislenim i za njega kazati: ove riječi mogu da znače ovo i ovo, pa ako se njima želi kazati ono što odgovara hadisu Poslanika, s.a.v.s., one se

⁴ Vidjeti: *Der'u te'arudil akli ven-nakli*, 1/26-28.

⁵ *Medžmu'ul-fetava*, 19/155-156.

⁶ Vidjeti: *Medžmu'atu tefsir sejhil-islam ibn tejmije*, str. 387.

⁷ Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava*, 17/444.

prihvataju, a ako se njima želi reći nešto što je suprotno hadisu, one će se odbaciti,⁸ a zatim će se zabraniti upotreba takvih riječi zbog toga što prouzrokuju sumnju i zabludu.

Allah, dž.š., kaže: "U Knjizi Mi nismo ništa izostavili." (El-En'am, 38) "Mi tebi objavljujemo Knjigu kao objašnjenje za sve." (En-Nahl, 89) "Kur'an nije izmišljena besjeda, on priznaje da su istinite knjige prije njega objavljene, i objašnjava sve, i putokaz je i milost narodu koji vjeruje." (Jusuf, 111)

Imam Kurtubi, r.a., tumačeći Allahove, dž.š., riječi: "U Knjizi Mi nismo ništa izostavili," kaže: Tj. u Lewhi mahfuzu, jer je Allah, dž.š., u njoj zabilježio sve što će se desiti. Drugi kažu da se to odnosi na Kur'an, da nismo ostavili ništa od pitanja vjere, a da ga u Kur'anu nismo spomenuli, bilo direktno, sa jasnim dokazom, ili objašnjenjem, ili sažeto zašto je potrebno pojašnjenje Poslanika, s.a.v.s., ili idžma'a i kijasa, koji je utemeljen na kur'anskom tekstu... Allah, dž.š., je istinu rekao. On u Knjizi ništa nije izostavio, sve je spomenuo, detaljno, ili kratko."⁹

Ibnu Madže prenosi od Ebu Derda'a, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Tako mi Allaha, ja sam vas ostavio na čistoj bijeloj stazi koja se podjednako vidi i danju i noću." Ebu Derda' reče: "Tako mi Allaha istinu je rekao Poslanik, s.a.v.s. Ostavio nas je na čistoj bijeloj stazi koja se jasno vidi i noću i danju."¹⁰ U drugom rivajetu stoji da je Ebu Derda' dodao: "S nje će skrenuti samo onaj koji je zaslužio propast."¹¹

Ovaj hadis je dokaz da je Poslanik, s.a.v.s., objasnio ljudima sve što im je potrebno za uspjeh na ovom i onom svijetu, a objašnjenje je nešto više od dostavljanja. Poslanik, s.a.v.s., je ostavio svoj ummet na jasnoj stazi. Osnove vjere su zauzele najviše mjesta u njegovom objašnjenju, jer je njihovo objašnjenje najpreče i njih su prenosioci najviše tretirali.

Što se tiče onih koji se ne slažu sa metodom Poslanika, a.s. i učenjaka među njihovim sljedbenicima, oni su zalutali zbog svog

⁸ *Šerhul-akide et-tahavijje*, 1/239-240.

⁹ *El-Džami' liahkamil-kur'an*, 6/420.

¹⁰ *Sunen Ibn Madže, el-mukaddime*, hadis broj 5. El-Elbani smatra da je ovaj hadis hesen. Vidjeti: *Sahih Ibn Madže*, 1/6. Ovaj hadis prenosi i Ibnu Ebi Asim, u svom djelu *Es-Sunne*, 1/26.

¹¹ *Sunen Ibn Madže, el-mukaddime*, hadis broj 41. El-Elbani smatra da je ovaj hadis sahih. Vidjeti: *Sahih Ibn Madže*, 1/13,14. Ovaj hadis prenosi i Ibnu Ebi Asim, u svom djelu *Es-Sunne*, 1/26,27, hadis broj 48.

pogrešnog mišljenja o Objavi i njenim citatima. Oni smatraju da su značenja tih citata relativna, jer se ona temelje na iskrenosti onoga ko ih je prenio – Poslanika, s.a.v.s., a spoznaja njegove iskrenosti ovisi o spoznaji Tvorca i svega što se može o Njemu znati, onoga što je moguće i nemoguće po pitanju Njega, znanje o tome da je moguće slanje poslanika s Njegove strane, spoznaja dokaza koji ukazuju na iskrenost poslanika..., sve to se spoznaje putem razuma, a prihvatanje Objave ovisi o svim spomenutim temeljima. Oni, na ovaj način, tvrde da osnove vjere nisu definirane Objavom. To je osnovni razlog njihove zablude. Naprotiv, Objava je došla sa jasnim razumskim dokazima i na najbolji način za sve što oni smatraju temeljima, bez grešaka u koje su zapali filozofi i mutekellimini. Zato je Ebu Abdullah Er-Razi, i pored velikog poznavanja njihovih teza i pravaca, rekao: "Dobro sam prostudirao kelamske škole i filozofske pravce i ustanovio da oni ne daju nikakve valjane odgovore. Uvidio sam da je najbolji put, put Kur'ana. Čitaj o Allahovim, dž.š., svojstvima (el-isbat): "Milostivi, koji upravlja svemirom svim." (Ta-ha, 5) "K Njemu se dižu lijepe riječi." (Fatir, 10) A čitaj o negiranju sličnosti Njegovih svojstava sa svojstvima stvorenja (en-nefj): "Niko nije kao On!" (Eš-Šura, 11) "..a oni znanjem ne mogu Njega obuhvatiti." (Ta-ha, 110) A zatim je rekao: „Ko prođe moje iskustvo (s njima) saznat će ovo što sam ja saznao.“¹²

Ovo je slučaj sa filozofima i mutekelliminima koji su njihovi pobornici, a što se tiče sufija oni su se okrenuli od Kur'ana, sunneta i razuma i usmjerili se prema svojim ukusima (ezvak) i halovima tražeći u njima puteve spasa.

Rezultati primjene ovog pravila su:

- 1 – Obaveznost gledanja na Šerijat kao kompletan i potpun zakonik, a ne kao zakonik koji ima nedostataka. Šerijat je sveobuhvatan i sadrži akaid, ibadete i međuljudske pravne odnose, zato uopće nije dozvoljeno izlaziti iz njegovih okvira. Izlazak iz njegovih okvira je lutanje, zabluda i bacanje u nepoznato. Kako ne, kada se njegova sveobuhvatnost potvrdila? Onaj koji želi bilo šta dodati, ili oduzeti Šerijatu je novotar, koji je skrenuo s pravog puta na stranputicu. Tu

¹² Er-Razi ovo navodi u svome djelu *Aksamul-lezzat*. Vidjeti: *Der'u te'arudil akli ven-nakli*, 1/160.

činjenicu zanemarili su novotari i pokušali da nešto dodaju Šerijatu.

- 2 – Obaveznost čitanja kur'ansko-sunnetskih citata i izreka prve generacije muslimana radi spoznaje akaidskih tema i njihovih racionalnih i tradicionalnih dokaza, prihvatajući ih imanom, ubjeđenjem i predanošću. Istovremeno se udaljiti od svih novotarija i izvještačenih racio-dokaza i halova. Ibnu Tejmijje, r.a., kaže: "Ko se bude ovog pravila čvrsto pridržavao, on će biti bliže istini u znanju i djelovanju."¹³
- 3 – Pored Kur'ana i sunneta nema potrebe izučavati prijašnje knjige, kao što su Tevrat i Zebur, zbog toga što su iskrivljene i doživjele su razne izmjene, dodavanja i oduzimanja. Kur'an je knjiga neovisna o drugima i derogirao je sve prijašnje objave. Allah, dž.š., je sljedbenike Kur'ana pošteditio potrebe za drugim knjigama, kao što je slučaj sa Zeburom i Indžilom u odnosu na Tevrat. Kur'an sadrži sve što je pozitivno u prijašnjim knjigama i još više od toga, uz garanciju njegovog očuvanja od svakog vida iskrivljavanja. Zato je Kur'an potvrda prijašnjih knjiga i iznad njih, on potvrđuje ono što je istinito u njima, upozorava na ono što je iskrivljeno i derogira ono što je Allah htio da derogira.¹⁴
- 4 – Oni koji kažu da su istinu spoznali svojim razumom i svojim osjećajima (ezvak) time tvrde da Kur'an i sunnet ne sadrže istinu. Po njihovom mišljenju bilo bi bolje ostaviti ljude bez Objave kada su u pitanju temelji vjere, jer se oni obraćaju istom izvoru prije i poslije Objave, a Objava im samo povećava zbunjenost i zabludu.¹⁵
- 5 – Mutekellimini tvrde da oni svojim pravilima, dokazima i metodama otklanjaju sumnje u vjeri, a nisu ni svjesni da su ih, na taj način, samo povećali. Zato je krajnji rezultat onih koji su se okrenuli od kur'ansko-sunnetskih citata bila nesigurnost i zbunjenost. To je najbolje kazao, u svoje ime i ime svih njih, njihov prvak Ebu Abdullah Er-Razi:
 - Krajnji domet razuma je zaplet,
 - većina ljudi uzaludno traži.
 - A naše duše su strane u našim tijelima,
 - rezultat ovodunjalučkog života je patnja i propast.

¹³ *Medžmu'ul-fetava*, 19/155,156.

¹⁴ Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava*, 19/184,185.

¹⁵ Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava*, 19/5,18,19.

- Nismo se okoristili našim istraživanjima cijelog života.
 - Sve što smo dobili je da smo sabrali rekla-kazala.¹⁶
- 6 – Izbjegavanje negativnih posljedica pravca koji se oslanja na razum, intuiciju (zevk) i slično, a ne na Šerijat, od kojih su:
- Tvrđnja da Allahova, dž.š., vjera, koju je On upotpunio i kao posebnu blagodat ljudima posalo nije potpuna, što je nijekanje Njegove mudrosti.
 - Ako Poslanik, s.a.v.s., nije objasnio temelje vjere, onda to podrazumijeva jednu od tri mogućnosti, a sve tri su neispravne:
 - a) da je Poslanik, s.a.v.s., sakrio ono što mu je Allah, dž.š., naredio da dostavi i objasni;
 - b) da je Poslanik, s.a.v.s., zanemario tako važne stvari koje su neophodno potrebne ljudima u njihovoj vjeri, a vrijeme utrošio na sporedne stvari;
 - c) da je Poslanik, s.a.v.s., objasnio temelje vjere, ali je njegov ummet zakazao u prenošenju njegovog nauka.
 - Alimi ehliš-sunneta su upotrijebili ovo pravilo u odgovoru i pobijanju tvrdnji novotara. Tako se desilo sa jednim alimom za vrijeme halife El-Muhtedi, kada je bila aktuelna polemika o tome da li je Kur'an stvoren, ili ne i kada su pojedine halife nastojale da silom nametnu mišljenje onih koji tvrde da je Kur'an stvoren. Alim je doveden zavezanih ruku, a prišao mu je Ebu Abdullah Ahmed bin Ebu Davud¹⁷ jedan od prvaka mu'tezila i zatražio da sa njime diskutuje. Tada mu je Alim rekao: "Kaži mi nešto o tome čemu pozivaš ljude, je li to nešto u šta je pozivao Poslanik, s.a.v.s.?" On odgovori da nije. "Nešto u šta je pozivao Ebu Bekr Es-Siddik nakon njega?" Nije odgovori on. "Nešto u šta je pozivao Omer, r.a., poslije njih?" Nije odgovori on. Zatim je spomenuo Osmana i Aliju, r.a., a zatim je Alim rekao: "Nešto u šta nije pozivao Poslanik, s.a.v.s., niti Ebu Bekr, Omer, Osman i Alija, r.a., a ti u to pozivaš!? Ti možeš tvrditi samo dvoje: da su to oni poznavali, ili da to nisu poznavali. Ako tvrdiš da su to oni poznavali i prečutali, mi ih slijedimo u njihovoj šutnji. A ako kažeš da to oni nisu znali, a da si to ti spoznao, ti si onda Lukke' bin

¹⁶ *Der'u te'arudil akli ven-nakli*, 1/159.

¹⁷ Poznati mu'tzilija i džehmijja, bio je vrhovni kadija za vrijeme El-Mu'tesima i El-Vasika. Poznat po darežljivosti i lijepom ahlakom, izuzev što je javno podržavao pravac džehmijja i nastojao da ga ljudi silom prihvate. Darakutni za njega kaže: "On je onaj što je ljude silom ugonio u svoj pravac." Umro je 240. h. god. Vidjeti: *Lisanul-mizan*, 1/171, *Fadlul-i'tizal*, str. 105.

Lukke'!¹⁸ Poslanik, s.a.v.s. i njegove pravedne halife nešto ne znaju, a ti i tvoji drugovi to znate?!" El-Muhtedi, halifa pred kojim se sve to dešavalo, kaže: "Vidio sam Ebu Vesba (tog mu'teziliju) kako ustade i ode zbunjen, zatim se nasmiješi i reče: "Istinu je rekao: nešto u šta nije pozivao Poslanik, s.a.v.s., niti Ebu Bekr, Omer, Osman i Alija, r.a., a ti u to pozivaš!? Ti možeš tvrditi samo dvoje: da su to oni poznavali, ili da to nisu poznavali. Ako tvrdiš da su to oni poznavali i prešutili, mi ih slijedimo u njihovoj šutnji. A ako kažeš da to oni nisu znali, a da si to ti spoznao, ti si onda Lukke' bin Lukke'! Poslanik, s.a.v.s. i njegove pravedne halife nešto ne znaju, a ti i tvoji drugovi to znate?!"

Ovaj događaj je bio razlog da El-Muhtedi odustane od tvrdnje da je Kur'an stvoren kada je rekao: "Od tada sam ja odustao od te tvrdnje i mislim da je i El-Vasik odustao od nje."¹⁹

Drugo pravilo: Derogacije nema u kur'anskim kazivanjima i osnovama vjere.

Pitanja vjerovanja, kao što su: vjerovanje u Allaha, Njegova imena, svojstva, djela, objave, budući svijet i slično, jesu strogo definirane teme koje su objasnili svi poslanici, od Adema, a.s., do Muhammeda, s.a.v.s. U ovim pitanjima nema derogacije, niti ispravke.

Šerijat se sastoji iz dvije osnovne komponente: izvješće i naredba. U izvješće spada govor o prošlosti, budućnosti, obećanju i prijetnji, kao i sve ono što nam je Svevišnji Allah kazao o Sebi, Svome biću, svojstvima i djelima. Zatim sve ono o čemu nas Kur'an obavještava da se desilo, ili će se desiti od Allahovih, dž.š., djela, kur'anska kazivanja o prijašnjim narodima, poslanicima i njihovim misijama, o tome šta je Allah uradio sa svojim neprijateljima i šta je pripremio za Svoje prijatelje. Zatim, sve što nam je Allah, dž.š., rekao o stvaranju nebesa i Zemlje, o živim i mrtvim stvorenjima, kazivanja o Džennetu i Džehennemu, obračunu, proživljenju, sakupljanju i presudi. Sve ovo i njemu slično spada u kazivanja koja vjernik mora prihvatiti kao istinita i ništa od njih ne nijekati, čvrsto vjerujući da među njima nema

¹⁸ Sintagma kojom se izražava grdnja. El-Luke' je pokvaren čovjek. Vidjeti: *Es-Sihah*, od El-Džewherija, 3/280:

¹⁹ Vidjeti: *Eš-Šeri'a*, El-Adžurri, str. 67. *Murudžuz-zeheb ve me'adinul-dževher*, 4/104-106.

kontradiktornosti. Ako se ona ponekad pojavi, on zna da je to samo prividno ljudskom razumu, ali se nakon proučavanja pokaže da nije tako. Zbog toga nije moguće da se desi derogacija, ili izmjena u Allahovim kazivanjima. Allahova kazivanja su potpuna i nepromjenjiva, jer kada Allah, dž.š., obavještava o nečemu, On to čini iz Svog znanja, a Njegovo znanje je oduvijek i potpuno odgovara stvarnosti. On zna sve što je bilo, što biva i što će biti. Kada bi obavijestio o nečemu što je već bilo, ili što će biti, zatim nas obavijestio suprotno tome ili da On to poništava, to bi značilo da jedno od njih dvoje nije tačno, ili iznevjeru obećanog, iz čega proizilazi da On to nije znao, ili da je nešto tek poslije saznao, a sve to je, u odnosu na Allaha nemoguće. To je svojstveno stvorenjima, a ne Onom ko ih je stvorio.²⁰

Onaj koji nas obavijesti o nečemu, a zatim nas obavijesti o nečemu što je suprotno njemu, on sam sebe demantuje, što je nemoguće kada je u pitanju Allah, dž.š. i Njegov Poslanik, s.a.v.s., na polju dostave Objave. Onaj ko kaže: čuo sam to i to, a zatim porekne ono što je prije rekao, on je sam sebe demantirao, ili je pokazao da je govorio o nečemu što uopće ne zna, ili je namjerno slagao, ili je to rekao misleći da je tako, a nije znao da to nije tako pa promijenio mišljenje. Bilo šta od ovoga nije dozvoljeno pripisati Svevišnjem Gospodaru. Naprotiv, Allah je oduvijek znao sve što se dešava, što će se desiti i sve to je On htio. Za Njega se ne može desiti neko novo znanje ili želja. On poznaje ishodište svih dešavanja i radi što hoće.²¹

Zato je Ebu Dža'fer En-Nehhas,²² r.a., odgovarajući onima koji odobravaju derogaciju Allahovih kazivanja rekao: "Ovo su veoma krupne riječi koje vode u kufr. Kada bi neko rekao: 'Čovjek je ustao', a zatim kazao: 'Ne, nije ustao, ja sam to derogirao', rekli bi da je lažac."²³

²⁰ Vidjeti: *El-Idah li nasihil-kur'an ve mensuhihi*, str. 57.

²¹ Vidjeti: *Ahkamu Ehliz-zimmeti*, Ibn El-Kajjim, 2/590-591.

²² Ahmed bin Muhammed bin Isma'il bin Junus El-Muradi El.Masri, Ebu Dža'fer poznat po nadimku En-Nehhas. Njegova porodica je radila s bakrom. Bio je poznat po gramatici arapskog jezika, po kometaru Kur'ana, književnosti i fikhu. Putovao je do Bagdada i tamo sticao znanje pred El-Muberridom, El-Ahfašom, Naftavejhom i drugima. Zatim se vratio u Egipat i nastanio se u njemu, gdje je i umro tako što se utopio u Nilu 338. h. god. Iza sebe je ostavio mnogobrojna djela među kojima su: *Me'anil-kur'an*, *Ahbaruš-šu'ara'*, *En-Nasihu vel-mensuh i tefsirul-kur'an*. Vidjeti: *Sijeru e'alami en-nubela'*, 15/401-402, *Mu'džemu el-muellifin*, 1/251-252.

²³ *Ennasihu vel-mensuhu fil-kur'ani el-kerim*, str. 3.

U drugu komponentu Šerijata spadaju naredbe i zabrane. U ovaj segment spadaju ibadeti, osnovni i sporedni, svi međuljudski pravni odnosi i propisi o ponašanju.

U ovom području je moguća derogacija, ali se izuzimaju globalne cjeline Šerijata, kao što su nužno potrebni, potrebni i poželjni propisi. Šerijat se temelji na očuvanju ovih velikih cjelina.²⁴

Isti je slučaj i sa osnovnim ibadetima, kao što su: namaz, post, zekat, hadždž i sve što je potrebno za obezbjeđenje pet nužno potrebnih stvari svakom čovjeku. Zatim, ono što ostvaruje pravdu i dobročinstvo, što upućuje na lijep moral i odvraća od lošeg morala. U svemu tome se ne može desiti derogacija. Ona se može desiti u detaljima ovih propisa koji se odnose na način, mjesto, vrijeme i broj, što je manji dio u odnosu na velike cjeline Šerijata. Šejhul-islam ibn Tejmije kaže: "Allahova Knjiga sadrži dvije vrste: kazivanja i naredbe. Što se kazivanja tiče u njemu ne smije biti kontradiktornosti, a može se desiti da jedno kazivanje objašnjava drugo. Što se naredbi tiče, u njima postoji derogacija. Ono što je Allah objavio može derogirati samo Njegova Objava. Onaj ko bude htio derogirati ono što je Allah objavio svojim mišljenjem i prohtjevom on je nevjernik. Isti je slučaj sa onim koji svojim mišljenjem i teorijom demantuje kur'anski ajet."²⁵

Dokaz za ovo pravilo iz Kur'ana Časnog jeste činjenica da Kur'an potvrđuje da je vjera svih poslanika ista i da se svi oni pripisuju islamu, koji je jedina Allahova vjera, jer Allah, dž.š., neće niotkog primiti drugu vjeru mimo islama. To je islam u svom općem značenju koje podrazumijeva temelje vjere, jednoću Stvoritelja, obožavanje samo Njega i odbacivanje svih sudruga i ortaka. Zatim, osnovni ibadeti, kao što je namaz, zekat, post i hadždž. Zatim osnove međuljudskih odnosa koje ostvaruju pravdu i sprečavaju nepravdu, te osnove morala koje ostvaruju humanost i eliminiraju primitivizam. Sve ovo je bilo zajedničko svim poslanicima.

Allah, dž.š., kaže: "On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisano Nuhu i ono što objavljujemo tebi i ono što smo naredili Ibrahimu i Musau i Isau: "Pravu vjeru ispovijedajte i u tome se ne podvajajte!" (Eš-Šura, 13)

²⁴ Vidjeti: *El-muvafekat*, liš-šatibi, 3/104, 105, 117, 118.

²⁵ *Der'u tearudil-akli ven-nakl*, 5/208.

Poznati kadija Ebu Bekr ibn el-Arabi kaže: "Kao da kaže: Naređujemo ti, o Muhammede, ono što smo naredili Nuhu, istu vjeru. To znači, u osnovi, istu čiji se temelji, kao što su: tewhid, namaz, zekat, post, hadždž, približavanje Allahu dobrim djelima, vezanje namjera i djela za Njega, iskrenost, poštivanje ugovora, izvršavanje obećanog, pažnja rodbine, zabrana nevjerstva, ubijstva, bluda, nanošenje štete ljudima i životinjama, razvrat i nepristojnost, ne razlikuju. Sve ovo su sadržavale sve vjere i zagovarali svi poslanici i pored njihovog velikog broja... Nakon toga vjere se razilaze u raznim značenjima, onako kako je to htio Allah, zahtijevale prilike i Njegova mudrost koja se realizirala u različitim vremenima sa različitim narodima."²⁶

Allah, dž.š., kaže: "Allah je od svakog vjerovjesnika, kome je Knjigu objavio i znanje dao, obavezu uzeo: "Kad vam, poslije, dođe poslanik koji će potvrditi da je istina ono što imate, hoćete li mu sigurno povjerovati i sigurno ga pomagati? Da li pristajete i prihvatate da se na to Meni obavežete?" – Oni su odgovorili: "Pristajemo!" – "Budite, onda, svjedoci" – rekao bi On -, "a i Ja ću s vama svjedočiti." (Alu-'Imran, 81)

A Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Ja sam najpreči Isau, sinu Merjeminu na ovom i budućem svijetu. Poslanici su braća od različitih majki, majke su im različite, ali vjera im je ista."²⁷

Hafiz ibn Hadžer kaže da je značenje ovog hadisa: "Da je osnova njihove vjere ista, a to je tewhid, iako su detaljni propisi različiti. El-Kastalani, r.a., kaže: "Ovdje se hoće reći da je osnova vjere svih poslanika ista, a da su detalji različiti. Oni su saglasni o pitanju akidskih tema koje se zovu temelji vjere, kao što je tewhid i ostale akidske teme, a razlikuju se u detaljnim propisima (fikh)."²⁸ Ukoliko su svi poslanici saglasni u osnovama vjere, koje se nisu derogirale tokom vremena i novonastalih prilika, to je dokaz da se ne može govoriti o derogaciji i izmjeni u osnovama vjere.

Rezultati primjene ovog pravila su:

- Tvrdnja da su osnovi vjere statični i da se ne mogu derogirati, niti prepljavati podrazumijeva realizaciju Allahovog, dž.š., znanja koje priliči Njegovoj veličini. Ovo je jedan od

²⁶ *Ahkamul-Kur'an*, 4/1654-1655.

²⁷ Prenosi ga Buharija u svom *Sahihu*, *Fethul-Bari*, 6/378. Muslim u svom *Sahihu*, u poglavlju o fadiletima Isa'a, a.s., 4/1837.

²⁸ *Iršadus-sari li sahihil-buhari*, 5/416.

najvećih rezultata ovog pravila, jer njime pripisujemo Allahu, dž.š., ono što je on Sam Sebi pripisao, kao što je znanje i ostala svojstva savršenstva. Istovremeno negiramo sve ono što je On sam negirao od negativnosti koje Mu ne priliče, kao što je neznanje, gaflet i slično. Allah, dž.š., kaže: "Veličanstven je Gospodar tvoj, Dostojanstveni i daleko od onoga kako Ga predstavljaju oni! i mir poslanicima i hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova!" (Es-Saffat, 180-182) U ovom ajetu Svevišnji donisi selam na poslanike zato što su oni vjerno i ispravno prenijeli Njegova svojstva i osobine.²⁹

- Tvrdnjom da su temelji vjere i imana formulirani i da u njima nema derogacije, niti izmjena, postiže se autoritet vođstva svih poslanika i vjerovjesnika. Allah, dž.š., naredio je Poslaniku, s.a.v.s., da to obznani ljudima: "Reci: "Ja nisam prvi poslanik..." (El-Ahkaf, 9) Allah, dž.š., je naredio Poslaniku, s.a.v.s., da se ugleda na poslanike prije njega: "Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov pravi put." (El-En'am, 90)

- Tvrdnja da postoji derogacija u kazivanjima i temeljima vjere predstavlja podršku rafidijama i drugim novotarima, a suprotstavljanje novotarima, naročito u onome u čemu su oni odstupili od istine, jeste jedan od prepoznatljivih znakova onih koji su na pravom putu. Allah, dž.š., kaže: "Uputi nas na pravi put, na put onih kojima si milost Svoju darovao, a ne onih koji su protiv sebe srdžbu izazvali, niti onih koji su zalutali!" (El-Fatiha, 5-7)

- Ukoliko se odbaci mogućnost derogacije u kazivanjima i osnovama vjere, onda je obaveza uzeti u obzir sve ajete među kojima se prividno uočava kontradiktornost, a ne odbacivati jedan od njih, pokušavajući pronaći način saglasnosti među njima. Ukoliko se saglasnost ne postigne, onda će se značenje dotičnih ajeta prepustiti Onome Koji sve zna. Zato je Poslanik, s.a.v.s., onima koji su raspravljali o kaderu, rekao: "Ono što ste o kaderu saznali primijenite u praksi, a ono što niste saznali prepustite Onome Ko zna."³⁰

- Svaka tvrdnja kojom se odbacuje neki od citata sa akaidskom temetikom, ili iz područja kazivanja, pod izgovorom da je taj citat derogiran, smatra se neosnovanom i na nju se uopće neće

²⁹ Vidjeti: *Tefsir Ibn Kesir*, 4/25.

³⁰ Prenosi ga Imama Ahmed u svom *Musnedu*, a Ahmed Šakir kaže da je njegov sened sahih. *El-Musned, tab'atu daril-mearif*, 10/228-230. Muslim Ovaj hadis prenosi u skraćenoj verziji, hadis broj: 2666. Vidjeti: *Sahih Muslim*, 4/2

osvrtni. Što se tiče predaja od nekih alima, iz prve generacije (selef), u kojima oni tvrde za pojedine citate da su derogirani, kada ih dobro proučimo, ustanovit ćemo da su oni time mislili na opće značenje "nesh" u koje se ubraja i "tahsis" (preciziranje), "takjid" (ograničavanje), "istisna" (izuzimanje) i "bejan" pojašnjenje, za razliku od termina "nesh" (derogacija) kod potonjih generacija uleme usula. Zato je Ibn El-Kajjim, r.a., rekao: "Ko dobro prostudira njihove riječi naći će mnogo primjera za to i otkloniti nejasnoću koja nastaje kada se njihov govor poredi sa značenjem termina "nesh" kod kasnijih generacija."³¹

- Allah, dž.š., na više mjesta u Kur'anu obećao je onima koji budu vjerovali i dobra djela činili pobjedu i džennetske bašče, a onima koji nisu vjerovali, poraz i džehnnemsku patnju. Kada bi bila moguća derogacija u ovim ajetima, to bi značilo iznevjeru obećanja od strane Allaha, dž.š., što je nemoguće. Naprotiv, Allah, dž.š., nikada ne krši obećanja Svoja. A što se tiče oslobađanja od kazne grješnika među vjernicima, nakon što im je njome zaprijetio, to je isključivo Njegova milost i blagodat koju daje kome On hoće: "...to je u Knjizi zapisano." (El-Isra', 58)

Treće pravilo: Pri svakom razlazu vraćati se Kur'anu i sunnetu.

Obaveza je svako pitanje u kome se muslimani razidu, na polju temelja vjere, ili u sporednim pitanjima, vratiti Kur'anu i sunnetu, kako bi se prevazišao razlaz i došlo do istine.

Među muslimanima se desio razlaz u osnovnim i sporednim pitanjima vjere, kao što se desio Jevrejima i kršćanima prije njih. O tome govori i Kur'an: "Međutim, oni će se uvijek u vjerovanju razilaziti." (Hud, 118) "I ne budite kao oni koji su se razjedinili i u mišljenju podvojili kada su im već jasni dokazi došli, - njih čeka patnja velika." (Alu 'Imran, 105) Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Jevreji su se razišli na 71, ili 72 sekte, kršćani isto tako, a muslimani će se razići na 73 sekte." U drugom rivajetu stoji: "Sve će završiti u vatri izuzev jedne." Neko reče: "Ko je ta, o Allahov Poslanice?" Reče: "Ona koja bude na ovome na čemu sam ja i moji ashabi danas."³²

Kada neki čovjek nešto kaže, njegov govor može biti tačan i argumentiran i odmah se prihvatiti, ili netačan i suprotan dokazima, te se odmah odbiti. Njegov govor može biti i nejasan pa će se od

³¹ *E'alamul-muvekki'in*, 1/35.

³² Vidjeti: *Iktidaus-sirati el-mustekim*.

njega tražiti da ga pojasni, te će se prihvatiti ono što je ispravno, a ostalo odbaciti. Sve će se to razjasniti putem Kur'ana i sunneta. Komentator Tahavijeve poslanice kaže: "Ukoliko se sporna pitanja, u osnovnim i sporednim temama, oko kojih se vodi polemika među muslimanima, ne vrate Allahu i Njegovom Poslaniku, neće se doći do istine, nego će se nastaviti polemika bez validnih dokaza i konačnog cilja..."³³

Varaćanje tih pitanja Allahu znači vraćanje Kur'anu. Ukoliko se dvojica muslimana raziđu zbog nekog pitanja, oni su dužni da se obrate Allahovoj, dž.š., Knjizi, kako bi prevazišli taj razlaz. A vraćanje Poslaniku, s.a.v.s., jeste vraćanje njemu lično za vrijeme njegovog života i njegovom sunnetu nakon njegove smrti.³⁴ Ko ne nađe rješenje za pitanje u kome se desio razlaz u Kur'anu, obavezan je da ga traži u sunnetu, jer će u njima dvoma sigurno naći ono što će mu biti dovoljno, direktno u tekstu, ili putem analogije. Ibn El-Kajjim prenosi idžma' o tom pitanju.³⁵

Ukoliko neko bude tvrdio da se obraćanje Poslaniku odnosi samo na onoga ko je bio u stanju da mu se lično obrati za vrijeme njegovog života, a da poslije njegove smrti nije obavezan obraćati se njegovom sunnetu, nego samo Kur'anu, njemu ćemo reći: Kako je dozvolio obraćanje Kur'anu u nemogućnosti obraćanja Allahu direktno, isto je tako sa Poslanikom, s.a.v.s.³⁶ On mora prihvatiti oba slučaja, ili oba odbaciti, jer je besmisleno praviti razliku između identičnih stvari. Uz to, ova tvrdnja u sebi sadrži negiranje validnosti sunneta kao dokaza nakon smrti Poslanika, s.a.v.s., što je velika greška.

Obraćanje Allahu i Poslaniku prilikom razlaza je rezultat istinskog imana, jer je jedino priznata vjera kod Allaha islam i On ni od koga neće primiti drugu vjeru. Ovu vjeru Allah, dž.š., objasnio je Kur'anom i sunnetom Poslanika, s.a.v.s., a zatim ljudima naredio da je moraju slijediti i pridržavati se njenih propisa. Zato je obaveza muslimana, ukoliko se raziđu o nekom pitanju vjere, da se vrate Kur'anu i sunnetu kako bi došli do istine o tom pitanju i prekinuli prepirku i raspravu.

Onaj ko se u svakoj stvari obraća Allahu i Njegovom Poslaniku, on je istinski vjernik, koji se odaziva Allahu i Poslaniku.

³³ *Šerhul-akide et-tahavijje*, 2/777.

³⁴ Vidjeti: *Džaimi'ul-ilmi ve fadlihi*, 2/35, 229.

³⁵ Vidjeti: *E'alamul-muvekki'in*, 1/49-50.

³⁶ Vidjeti: *El-Ihkam*, Ibn Hazm, 1/109.

Na njega se odnose Allahove, dž.š., riječi: "Kad se vjernici Allahu i Poslaniku Njegovu pozovu, da im on presudi, samo reku: "Slušamo i pokoravamo se!" – Oni će uspjeti." (En-Nur, 51) Onaj ko ne postupi tako, nego se okrene od Kur'ana i sunneta i prilikom razlaza obraća nekom drugom: prohtjevima, mišljenju, naslijeđu očeva i djedova..., on je u kufri i licemjerstvu onoliko koliko se udaljio od Kur'ana i sunneta. Allah, dž.š., je uvjetovao za iskrenost imana iskreno obraćanje Njegovoj vjeri prilikom razlaza: "I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore." (En-Nisa', 65) "O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim. A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku, ako vjerujete u Allah i u onaj svijet; to vam je bolje i za vas rješenje ljepše." (En-Nisa', 59)

Mnogo je onih koji se suprotstavljaju ovom pravilu, ali svima je zajedničko odbijanje presude, Kur'anom i sunnetom, prilikom razlaza. Evo nekoliko njihovih grupa:

- 1 – Oni koji za osnovu u vjeri uzimaju slijeđenje svojih očeva i djedova mimo svega drugog. Oni, pri tome, odbacuju kur'anske i racionalne dokaze govoreći: "Oni čak govore: "Mi smo zatekli pretke naše kako ispovijedaju vjeru i prateći ih u stopu mi smo na pravom putu." I eto tako, prije tebe, Mi ni u jedan grad nismo poslanika poslali, a da oni koji su raskošnim životom živjeli nisu govorili: "Zatekli smo pretke naše kako ispovijedaju vjeru i mi ih slijedimo u stopu." "Zar i onda" – govorio bi on – "kad vam ja donosim bolju od one koju ste od predaka vaših upamtili?" A oni bi odgovarali: "Ne vjerujemo mi u ono što je po vama poslano!" (Ez-Zuhruf, 22-24)
- 2 - Imamije³⁷ koji slijepo slijede (po njihovom mišljenju) nepogrešivog imama iako on kaže suprotno onome sa čime je došao Poslanik, s.a.v.s., koji je istinski sačuvan od grijeha. Oni

³⁷ To su oni koji tvrde da je imamet (vođstvo muslimana) poslije smrti Poslanika, s.a.v.s., pripadalo Aliji, r.a. po jasnem kur'anskom tekstu. Oni smatraju da imamet spada u temelje vjere i Poslanik, s.a.v.s., nije smio da ga zanemari, niti zaboravi. Zatim su neopravdano opisali najpozantije ashabe pogrđnim riječima i svojstvima do te mjere da ih smatraju fascicima i nevjericima. Zatim su imamet doveli do Dža'fera ibn Muhammeda Es-Sadika, nakon koga se razilaze o pitanju imameta. Vidjeti: *El-Milel ven-nihal*, 1/162.

Šerijat cijene na osnovu ljudi, a ne ljude na osnovu šerijata. A Kur'an je objavljen da bude sudija svim ljudima bez izuzetka.

- 3 – Imamijama su slični i oni koji se slijepo drže rješenja samo imama svog mezheba. Oni kao da tvrde da je njihov imam Šerijat, te ne uzimaju nikakav govor ukoliko ne odgovara stavovima njihovog imama. Poznato je do su imami svih mezheba bili protivnici takvog odnosa prema njihovim stavovima i pretjerane pristrasnosti prema njima.
- 4 – Oni koji su izreke nekog od imama u zuhdu i tesavvufu učinili presudnim i odbacuju sve što nije u skladu sa njima, makar to bilo zasnovano na dokazima iz Kur'ana i sunneta i koncezusu islamske uleme. Oni to pravdaju govoreći da je evlijaluk njihovog imama neupitan, te je nemoguće da nešto od njegovih riječi i djela bude u kontradiktornosti sa Kur'anom i sunnetom.
- 5 – Oni koji se suprotstavljaju Šerijatu svojim mišljenjem i logikom i koji su svoje stavove učinili temeljima od kojih polaze i prema kojima se ravnaju prilikom razlaza. U ovu grupu spadaju oni koji tvrde da je lijepo ili ružno ono što ocijeni ljudski razum.³⁸

Oni koji se povode za praksom većine i to smatraju mjerodavnim, makar bilo u suprotnosti sa Šerijatom. Ovo je opća pojava koja je uzela velikog maha. Danas mnogi, u pojedinim zemljama, smatarju da je posredništvo i traženje pomoći od stvorenja sunnet Poslanika, s.a.v.s., i dobro djelo za koje će biti nagrađeni.

Ovdje želim istaći da se Šerijat (Kur'an i sunnet) mora uzeti kao osnov i sudac prilikom razlaza, po kome će se cijeliti riječi, djela, halovi i osobe, a ne obratno. Ovo je vjera koju je Allah, dž.š., poslao preko Svoga Poslanika, s.a.v.s.³⁹

Rezultati primjene ovog pravila su:

- Vraćanjem spornih pitanja Kur'anu i sunnetu realizira se vjerovanje u Allaha, dž.š. i budući svijet, jer je Allah, dž.š., to učinio rezultatom istinskog imana i uvjetoom njegove ispravnosti. Ako se vraćanje sporova Kur'anu ne realizira, onda se iman dovodi u pitanje, jer izostajanje neminovnog rezultata za sobom povlači

³⁸ To su mu'tezile koje daju prednost razumu nad Objavom. O njima smo zasebno pisali.

³⁹ Vidjeti: *Menhidžul-istidlal ala mesailil-i'tikad*, 1/294-295.

nestanak onoga što ga je trebalo rezultirati.⁴⁰ Allah, dž.š., kaže: "O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim. A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku, ako vjerujete u Allaha i u onaj svijet; to vam je bolje i za vas rješenje ljepše." (En-Nisa', 59)

- Zanemarivanje konsultovanja Kur'ana i sunneta, u spornim pitanjima, osobina je munafika, čak potpuni nifak. Allah, dž.š., kaže: "Kad im se kaže: "Prihvatite ono što Allah objavljuje i Poslanika!" – vidiš licemjere kako se od tebe sasvim okreću." (En-Nisa', 61)

- Vraćanjem spornih pitanja Kur'anu i sunnetu realizira se dobrota i lijep svršetak kojeg je Allah, dž.š., obećao onima koji se prilikom spora vraćaju Kur'anu i sunnetu, kada je, u prethodnom ajetu kazao: "...to vam je bolje i za vas rješenje ljepše." Dobrota i lijep svršetak je, sigurno, u onome što je Allah objavio, a ne u pokušaju kompromisa između islamskog vjerovanja i drugih vjerovanja, kao što to tvrde licemjrii.⁴¹ Allah, dž.š., za njih kaže: "A šta će tek biti kad ih, zbog djela ruku njihovih, pogodi kakva nesreća, pa ti dođu kunući se Allahom: "Mi smo samo htjeli da učinimo dobro i da bude sloge"." (En-Nisa', 62)

- Vraćanjem spornih pitanja Kur'anu i sunnetu potvrđuje se sveobuhvatnost Šerijata, te da on sadrži sva objašnjenja i potpunu uputu, tako da se svaki spor rješava vraćanjem njemu. Uvaženi alim Ibnu el-Kajim, r.a., kaže: "Kada u Kur'anu i sunnetu ne bi bilo rješenje pitanja oko kojeg se spore i njegovo dovoljno pojašnjenje, Allah, dž.š., ne bi naredio vraćanje sporova njima. Jer nemoguće je da Allah, dž.š., naredi vraćanje spornih pitanja nekome ko za njih ne posjeduje konačne odgovore."⁴²

- Vraćanje spornih pitanja Kur'anu i sunnetu predstavlja dokidanje običaja slijepog slijedenja, jer onaj ko je svoju vjeru sveo na mišljenja ljudi, on će se za njima kretati i kada su na pravom putu i kada to nisu. Upravo zbog toga Allah, dž.š., kritikuje mušrike kada kaže: "I eto tako, prije tebe, Mi ni u jedan grad nismo poslanika poslali, a da oni, koji su raskošnim životom živjeli nisu govorili: "Zatekli smo pretke naše kako ispovijedaju vjeru i mi ih slijedimo u stopu." "Zar i onda" – govorio bi on – "kad vam ja donosim bolju od one koju ste od predaka vaših upamtili?" A oni bi

⁴⁰ Vidjeti: *E'alamul-muwekki'in*, 1/50.

⁴¹ Vidjeti: *E'alamul-muwekki'in*, 1/50.

⁴² Vidjeti: *E'alamul-muwekki'in*, 1/49.

odgovarali: "Ne vjerujemo mi u ono što je po vama poslano!" I Mi smo ih kažnjavali, pa vidi kako su skončali oni koji su poslanike u laž ugonili." (Ez-Zuhruf, 23-25)

Zato je Ibn Mes'ud, r.a., rekao: "Ko hoće da nekog slijedi, neka slijedi onoga ko je preselio, jer se za živog ne može garantovati da neće posrnuti."⁴³

- Vraćanjem spornih pitanja Kur'anu i sunnetu potvrđuje se jedinstvo i ljubav, a eliminira razlaz i razdor. Svako vraćanje bilo kom drugom izvoru, mimo Kur'ana i sunneta, samo povećava razlaz i produbljuje razdor, jer svaka grupacija ima svoje "tagute" koji žele da se samo njima obraća za presudu.⁴⁴

- Vraćanjem spornih pitanja Kur'anu i sunnetu izbjegava se put novotara među mutekelliminima i sufijama koji se oslanjaju na razumske temelje i sufijske mašte u osnovama vjere. Što se tiče citata Kur'ana i sunneta, ukoliko odgovaraju njihovim temeljima i pravilima, oni ih prihvataju kao potvrdu, a ako se suprotstavljaju njihovim pravilima, oni ih odbacuju pogrešnim tumačenjem (te'vilom) ili prepuštanjem njihovog značenja Allahu (tefvidom), ili tvrdnjom da njihovi lanci prenosilaca, ili citati nisu, vjerodostvojni.

- Iz postupka onih koji sporna pitanja ne vraćaju Kur'anu i sunnetu razumije se da Kur'an i sunnet ne sadrže *uputu ljudima*, niti *pojašnjenje svih stvari*, *lijek za ono što je u grudima njihovim*, *svjetlost* i *rješenje sporova među njima*. Ovakva tvrdnja navodi na zaključak da je bolje bilo ostaviti ljude, o pitanjima temelja vjere, bez Objave, jer je njihov izvor, prije i poslije Objave, isti: filozofske izreke ili sufijske mašte, a Objava im je samo još više pomutila stvari.⁴⁵

- Vraćanjem spornih pitanja Kur'anu i sunnetu potvrđuje se razgovjetnost Istine i jasnoća Puta. Ulema ehli sunneta vel-džema'ata su stalno, Allahovom, dž.š., voljom i zbog ovog pravila, upućivali zaslijepjene i vraćali ih iz stranputica na pravi put, kao što je učinio Ibn Abbas, r.a., sa haridžijama, kada je vodio polemiku s njima i sve njihove tvrdnje vratio Kur'anu i sunnetu, te se odstranila tama i pokazala istina. Tada se 4000 njih vratilo i

⁴³ *Miškatul-mesabih*, 1/76, poglavlje o imanu – pridržavanje Kur'ana i sunneta, hadis broj: 193. Takođe, vidi: *Džami'ul-ulum ve fadlihi*, 2/119. Ovaj eser je "munkati".

⁴⁴ Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava*, 5/17.

⁴⁵ Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava*, 5/19.

pokajalo.⁴⁶ Slično su uradili prvaci ehliš-sunneta sa vođama mu'tezila i džehmijja u prisustvu halifa, namjesnika i velikog broja slušalaca.⁴⁷

Četvrto pravilo: Otklanjanje kontradiktornosti između citata Kur'ana i sunneta.

Obavezni smo vjerovati da su kur'ansko-sunneti citati kompatibilni i da ne postoji kontradiktornost među njima, bez obzira da li to bilo na relaciji ajet-ajet, ili (vjerodostojan) hadis – hadis, ili ajet-hadis, te da je sve ono što se čini takvim samo prividno, a ne stvarno.

Sve ono o čemu nas je obavijestio Poslanik, s.a.v.s., od Kur'ana i sunneta jeste iz Allahovog, dž.š., znanja koje je sveobuhvatno. Ono što nas je obavijestio Poslanik, s.a.v.s., to je od Allaha. Ono što nam je on naredio, to nam je naredio i Allah. Nemoguće je da u onome o čemu nas je obavijestio Allah i Njegov Poslanik, ili u onome što je naredio Allah i Poslanik bude kontradiktornosti ili razlaza.

Imam Eš-Šafi'i, r.a., kaže: "Zaista je Allah, dž.š., postavio Svoga Poslanika, s.a.v.s., u odnosu na Kur'an i islam na mjesto koje je pojasnio u Kur'anu. Zato je obaveza ljudi da zanju da Poslanik, s.a.v.s., u Objavi ne govori ništa drugo osim onoga što mu je Allah, dž.š., objavio i da se on ni u čemu ne suprotstavlja Kur'anu, te da je objasnio značenje Allahovih riječi kako je to Allah htio."⁴⁸

Kontradiktornost može biti samo u viđenju mudžtehida, a nikako u stvarnosti. Zato je obaveza tu prividnu kontradiktornost otkloniti, kako bi se šerijatski dokazalo i oslobodilo te optužbe, te stavovi bili validni za argumentiranje.

Stav većine islamske uleme (džumhura) je da se "kontradiktornost" otklanja na sljedeći način i po sljedećem redosljedu:⁴⁹

Prvo: Mudžtehid će potražiti zajedničke segmente oba dokaza, jer se može desiti da su kazani u različitim prilikama, ili da

⁴⁶ Vidjeti: *Musnedul-imam Ahmed*, 2/656, 657, hadis broj: 656 (izdanje El-Me'arif), *Džami'u bejanil-ilmu ve fadlihi*, 2/126-128.

⁴⁷ Vidjeti: *El-I'tisam*, 1/225-227.

⁴⁸ *Džima'ul-ilm*, str. 118.

⁴⁹ Vidjeti: *El-Mahsul lir-Razi*, 2/542, *Kitabul-i'tibar fi bejanin-nasihi vel-menshui minel-asar*, str. 9, *El-Mustesfa lil-Gazali*, 2/139, *El-Muvafekat*, 4/294, *El-Ibhadž šerhul-minhadž*, Ibn Es-Subki, 3/210, *Kešful-esrar*, 3/78, *Iršadul-fuhul*, str. 276, *Mukaddimetu ibn es-Salah*, str. 143.

je jedan općeg značenja, a da se drugi odnosi na posebnu situaciju, jer je preče upotrijebiti oba dokaza, nego jedan odbaciti, u čemu se slaže sva ulema.⁵⁰

Imam Eš-Šafi'i, r.a., kaže: "Neće se tvrditi kontradiktornost između dva hadisa sve dok postoji bilo koji način da se oba uvažavaju. Kontradiktornost je u slučaju da je nemoguće uzeti u obzir jedan dokaz izuzev obaranjem drugog. Kao kada bi bila dva hadisa o istoj temi i jedan zabranjuje, a drugi dozvoljava."⁵¹

Imam El-Hattabi, r.a., kaže: "Ukoliko je moguće usaglasiti, ili povezati dva hadisa koji su prividno kontradiktorni, onda će se to uraditi i neće se jedan drugim demantovati, nego će se savki upotrijebiti na svom mjestu. Ovako su alimi rješavali mnoga pitanja u hadisu."⁵²

Drugo: Ukoliko nije moguć spoj među njima, a spadaju u domen u kojem je moguća derogacija, onda će se pogledati u historijat i ustanoviti koji od njih je stariji, te će se stariji proglasiti derogiranim a kasniji derogirajućim."

El-Imam Eš-Šafi'i, r.a., kaže: "Ukoliko nema nikakva načina da se postigne saglasnost među hadisima, onda je jedan derogirajući, a drugi derogiran."⁵³

Treće: Ukoliko se nije moglo ustanoviti koji od njih je stariji, onda će se prići procesu preferiranja jednog nad drugim. Načini preferiranja su mnogobrojni, neki navode 50, a neki i više načina preferiranja.⁵⁴ Kome od njih se da prednost po njemu će se postupati, jer je to, po naravi stvari, prihvatljivo i priznato od svih alima. El-Imam Eš-Ševkani, r.a., kaže: "U tome je saglasna ulema. Drugačiji stav ima samo onaj čije mišljenje nema nikakvu težinu. Ko pogleda stanje ashaba, tabi'ina, tbi'i tabi'ina i njihovih iskrenih sljedbenika, o tom pitanju, ustanovit će da su svi saglasni da bi trebalo postupati po jačem dokazu, a zanemariti slabiji."⁵⁵

Četvrto: Ukoliko nije moguće preferirati jednog nad drugim, ulema se razilazi u daljim koracima:

Neki kažu da bi mudžtehid trebalo da ostane suzdržan sve dok ne nađe načina da preferira jednog od njih. Medždud-din, r.a.,

⁵⁰ Vidjeti: *Iršadul-fuhul*, str. 276.

⁵¹ *Er-Risale*, str. 342.

⁵² *Me'alimus-sunen*, 3/80.

⁵³ *Ihtilaful-hadis*, 7/57.

⁵⁴ *Kitabul-i'tibar fi bejanin-nasihi vel-menshui minel-asar*, str. 11,

⁵⁵ *Iršadul-fuhul*, istr. 276. Vidjeti: *El-Ihkam lil-Amidi*, 3/257.

u svome djelu *El-Musevvede*⁵⁶ kaže: "Ovo je stav naših kolega: El-Kadija, Ibn Akila, Ebul-Hattaba i drugih. Isto smatraju i šafi'ije, EL-Kerhi i Ebu Sufjan Es-Serahsi. Isti stav prenosi El-Isfaraini od svojih savremenika." Na drugom mjestu istog djela⁵⁷ stoji: "Ostati suzdržan je naš poznati stav koji se prenosi kao jedno od dva mišljenja imama Malika i stav imama Šafije."⁵⁸

Ibn Kudame ovaj stav prenosi od većine hanefijskih i šafijskih alima.⁵⁹

Drugi kažu da mudžtehid može birati koji hoće od dva dokaza koja nije mogao usaglasiti. To se prenosi od pojedinih šafijskih i hanefijskih alima.⁶⁰ Isti stav je zabilježen od Er-Razija, Kadije Ebu Bekra El-Bakillanija,⁶¹ a njemu inklinira i El-Gazali.⁶²

Neki kažu da će se oba dokaza odbaciti i tražiti treći dokaz po jačini. Ukoliko se radi o dva kontardiktorna ajeta potražiti će se hadis, a ako budu dva hadisa uzet će se u obzir analogija, ili izreke ashaba. Ukoliko to ne bude moguće, onda će se uzeti u obzir prvobitno stanje (el-beraetu el-aslije). Ovo mišljenje zastupa El-Dželal El-Mehilli i smatra ga najjačim.⁶³ Ovo je najispravnije mišljenje i najbliže istini i pravdi, jer podrazumijeva prvo mišljenje i dopunjava ga. Bezgranično suzdražavanje bi dovelo do nemogućnosti donošenja presude, a aktuelno pitanje zahtijeva brzo rješenje. Zatim, nemoguće je zamisliti pitanje za koje ne postoji dokaz, makar u analogiji, jer nas je Allah, dž.š., zadužio da postupamo po Njegovim propisima, a do njih ne možemo doći bez dokaza. Ukoliko ne bi bilo dokaza, onda bi to značilo da nas je Allah, dž.š., zadužio za nešto što nismo u stanju učiniti.⁶⁴

Allah, dž.š., kaže: "A zašto oni ne razmisle o Kur'anu? Da je on od nekog drugog, a ne od Allah, sigurno bi u njemu našli mnoge

⁵⁶ *El-Musevvede*, str. 446.

⁵⁷ Str. 338.

⁵⁸ Ukoliko su dva dokaza proturječna, islamska ulema se razilazi, da li će kadija uvažiti oba, ili će ih oba odbaciti, na više mišljenja. Vidjeti: *El-Mustesfa*, 2/379, 393, 394.

⁵⁹ Vidjeti: *rewdatun-nazir*, 2/432.

⁶⁰ Vidjeti: *rewdatun-nazir*, 2/432.

⁶¹ Vidjeti: *El-Mahsul lir-Razi*, 2/506, *Iršadul-fuhul*, str. 275.

⁶² Vidjeti: *El-Mustesfa*, 2/379.

⁶³ Vidjeti: *Hašijetul-Benani ala džem'il-dževami'*, 2/359-362, *Iršadul-fuhul*, str. 275.

⁶⁴ Vidjeti: *Rewdatun-nazir*, 2/432, *Gijasul-umem fi iltijasiz-zulem*, str. 310, 311, *El-Burhan fi usulil-fikh lildžuwejni*, 2/1348-1350.

protivrječnosti." (En-Nisa', 82) Iz ovog ajeta jasno se razumije da je Kur'an od Allaha i da u njemu nema protivrječnosti.

Ibn Džerir Et-Taberi, r.a., kaže: "...Zaista je ono sa čime sam im ja došao Objava od njihovog Gospodara. Dokaz za to je sklad njenih značenja, harmonija njenih propisa i potkrepljivanje i potvrđivanje jednih dijelova drugim. Da je to od bilo koga drugog, mimo Allaha, sigurno bi bilo nesklada u njegovim propisima, kontradiktornosti u njegovim značenjima i jedan dio bi govorio o neispravnosti drugog."⁶⁵

Imam Ahmed u svome *Musnedu* prenosi od Amra ibn Šu'ajba, a on od njegovog oca, a on od njegovog djeda: "Moj brat i ja smo bili u prilici da sjedimo na sijelu koje mi je draže nego svo bogatstvo ovoga svijeta. Došli smo ja i moj brat do jedne grupe, kad tamo sve prvaci ashaba Poslanika, s.a.v.s., sjede ispred jednih od njegovih vrata. Bilo nam je neugodno da ih rastavljamo, te smo sjeli u kraj. Spomenuli su ajet oko koga su se počeli raspravljati sve dok nisu podigli svoje glasove. Tada je izašao Poslanik, s.a.v.s., ljutit potpuno crvena lica, bacajući na njih prašinu i govoreći: "Polahko, o narode! Zbog ovoga su uništeni narodi prije vas. Uništeni su zbog njihovog suprotstavljanja poslanicima i okretanju knjiga jednih protiv drugih. Kur'an nije objavljen da jedan njegov dio demantuje drugi. Ono što ste od njega spoznali primijenite u praksi, a ono što niste spoznali prepustite onome ko ga zna."⁶⁶

U ovom hadisu jasan je dokaz da je Kur'an sačuvan od svakog vida razlaza i kontradiktornosti. Naprotiv, Kur'an je jedna cjelina čiji dijelovi potvrđuju jedni druge i liče jedni drugima. Problem i nejasnoće nastaju u njegovom razumijevanju, što je jasan dokaz da je čovjek, kao stvorenje, ograničen. Zato je obaveza čovjeka da ono što nije u stanju shviti prepusti onome ko to zna i da kaže ono što su rekli oni koji su daleko otišli u znanju (er-rasihune fil-ilm): "Mi vjerujemo u njih, sve je od Gospodara našeg!" (Ali 'Imran, 7)

Rezultati primjene ovog pravila su:

- Međusobna kontradiktornost kur'ansko-sunnetskih citata podrazumijeva negiranje jednog dijela istine, jer se, u tom slučaju,

⁶⁵ Vidjeti: *Tefsirut-Taberi*, 5/179.

⁶⁶ *El-Musned*, 10/228-230, tab'atul-me'arif. Ahmed Šakir kaže da je njegov sened sahih. Ibn Tejmijje kaže da je ovaj hadis mahfuz od Amra ibn Šu'ajba i od njega ga prenosi mnogi. Vidjeti. *Iktidaus-sirat el-mustekim*, 1/141.

radi o suprotstavljanju istine istini. To zahtijeva negiranje jedne od njih, ili zbuđenost i nejasnoću, a prihvatiti istinu je obaveza. Allah, dž.š., kaže: "Ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu govori laži i smatra da je laž Istina kada mu ona dolazi? Zar u Džehennemu prebivalište za nevjernike neće biti? A onaj koji donosi istinu i oni koji u nju vjeruju, oni su bogobožni." (Ez-Zumer, 32-33)

- Novotari su prihvatili jedan dio Knjige, a odbacili drugi, te su na taj način postali slični kitabijama. Tako su, naprimjer, kaderije prihvatile citate koji govore o ljudskoj moći i njegovoj volji, a odbacili citate koji govore o tome da je Allah tvorac svega, što podrazumijeva da je On tvorac i ljudskih dijela. Oni su proglasili čovjeka tvorcem svojih dijela.

- Suprotno njima Džebrije su prihvatile one citate koje su kaderije odbacile, a odbacile one koje su kaderije prihvatile. Ispravno je prihvatiti sve citate i vjerovati da među njima nema, niti može biti kontradiktornosti. Allah, dž.š., kaže: "...onome od vas koji hoće da je na pravom putu, a vi ne možete ništa htjeti ako to Allah, Gospodar svjetova, neće!" (Et-Tekwir, 28-29)

- Treći su prihvatili citate o prijetnji kaznom, a porekli citate o obećanoj nagradi. Suprotno njima, Murdžije su prihvatile citate o obećanoj nagradi, a odbacile citate o prijetnji kaznom. Ispravno je, međutim, prihvatiti sve citate čvrsto vjerujući da je kontardiktornost među njima nemoguća. Allah, dž.š., kaže: "Kaznom Svojom Ja kažnjam koga hoću, a milost Moja obuhvata sve!" (El-E'araf, 156)

- Ove sekte kada niječu određene citate, niječu ih u potpunosti, putem proglašavanja slabim, ukoliko se radi o hadisima, ili prepuštanjem njihovih značenja Allahu, ili pak mjenjanjem njihovih značenja, ukoliko se radi o ajetima.

- Ashabi, tabi'ini i oni koji su ih iskreno slijedili, argumentirali su akaidiska pitanja citatima iz Kur'ana i sunneta ne praveći nikakvu razliku među njima i bez pretpostavljanja bilo kakve kontradiktornosti među njima. To je dokaz da su svi citati iz jednog izvora i da jedni druge samo potvrđuju.⁶⁷

- Iz navedenog se jasno vidi da je pravljenje razlike među citatima Kur'ana i sunneta, na polju akaidskih pitanja, novotarija potonjih generacija i da u tome nemaju nikoga, iz prethodnih generacija, na koga se mogu pozvati.

⁶⁷ Vidjeti: *Muhtesarus-sava'iki el-mursele*, 2/235-236.

- Ko nije shvatio ovo pravilo i dobro o njemu razmislio pogrešno će razumijevati Kur'an i sunnet. To se desilo sa svim nastranim sektama. Razlog zablude svake od njih bio je nepoznavanje ovog pravila. Poslanik, s.a.v.s., je, za haridžije rekao: "Oni uče Kur'an, ali on ne prelazi njihova grla..."⁶⁸ ukazujući na to da oni nisu razmijevali ono što uče. To je bio glavni razlog njihovog proglašavanja muslimana, među kojima je bilo i vrlih ashaba, nevjernicima. Oni su ohalalili njihovu krv i mnogo toga što je gotovo nemoguće pojmiti. U svemu tome, oni su se pozivali na kur'ansko-sunnetske citate. Kada se njima javno suprotstavio Ibn Abbas, r.a., i demantirao njihove nejasne dokaze nedvosmislenim kur'ansko-sunnetskim citatima, te otklonio ono što su oni smatrali kontardiktornim među dokazima, preko dvije hiljade njih učinilo je tewbu.⁶⁹

- Ovo pravilo upotrijebio je veliki broj prvaka znanja islama u odgovoru novotarima i demantu njihovih tvrdnji, kao što su to učinili: imam Šafija, r.a., u svom djelu *Er-Risale*, imama Ahmed, r.a., u odgovoru džehmijama, imam Ibn Kutejbe, r.a., u svom djelu *Kitabu muhtelefil-hadis*, Tahavija u *Muškilul-asar*, i mnogi drugi prvaci sunneta.

- Ovo su samo neka od pravila koja odražavaju jasno preciziranu metodologiju istraživanja akaidskih tema kod ehli sunneta vel-džema'ata. Nadam se da sam ovim radom, bar djelimično, osvjetlio ovo značajno pitanje, te da ću, ako Allah da, u sljedećim radovima uspjeti da obradim ostala pravila.

LITERATURA

Adžurri (el) Ebu Bekr Muhammed El-Husejn: *Eš-Šeri'a*, Darus-salam, Rijad, 1992.

Askalani (el-) Ahmed ibn Ali ibn Hadžer, *Fethul-Bari bi šerh Sahihil-Buhari*, terkim Muhammed Fuad Abdul-Baki, Džami'atul-Imam, Rijad.

Benani (el) Abdur-Rahman ibn Džadullah: *Hašijetul-Benani ala džem'il-dževami'*, Daru ihjail-kutubi el-arabijje, Kairo, 1900.

⁶⁸ Vidjeti: *Sahihul-buhari*, poglavlje o ubijanju odmetnika haridžija, hadis broj: 6931.

⁶⁹ Vidjeti: *Musnedul-imam Ahmed*, 2/656, 657, *Džami'u bejanil-ilmu ve fadlihi*, 2/126-128.

- Bezdewi (el) Fahrul-islam: *Kešful-esrar*, Darul-kitabi el-arabi, Bejrut, 1974.
- Buhari (el) Muhammed ibn Isma'il, *El-Džami' es-Sahih*, El-Matbe'a es-selefijje, Kairo, 1400 h. god.
- Dimiški (el) Ebul-Fida Ismail ibn Kesir El-Kureši: *Tefsir Ibn Kesir*, Darul-Endelus, Bejrut, prvo izdanje, 1966.
- Dževzijje (el) Ibn El-Kajjim, *E'alamul-muwekki'in an rabbil-alemin*, Darul-džil, 1973. god.
- Džewheri (el) *Es-Sihah*.
- Džuwejni (el) Ebul-Me'ali Abdul-Melik ibn Abdullah: *El-Burhan fi usulil-fikh lildžuvejni*, Metabi'ud-Dewha el-hadise, prvo izdanje, 1399. h. god.
- Džuwejni (el) Ebul-Me'ali Abdul-Melik ibn Abdullah: *Gijasul-umem fi iltijasiz-zulem*, drugo izdanje, 1401. h. god.
- Ebul Berekat Muhjiddin: *El-Musevvede fi usulil-fikh*, Matbe'atul-medeni, Kairo.
- Ebu Umer, Jusuf b. Abdul-berr: *Džami'u bejanil-ilmu ve fadlihi*, Dar Ibnul-Dževzi, 1996.
- Elbani (el) Nasiruddin: *Sahih Sunen Ibn Madže*, El-Mektebu el-islami, drugo izdanje 1408. h. god.
- Gazali (el) Ebu Hamid: *El-Mustesfa min ilmil-usul*, Daru sadir, prvo izdanje, 1322. h. god.
- Hatabi (el) Ebi Sulejman Ahmed ibn Muhammed: *Me'alimus-sunen*, El-Mektebetu el-ilmijje, drugo izdanje, 1981.
- Ibnu Ebi Asim, Ebu Bekr Amr: *Es-Sunne*, El-Mektebu el-islamijj, 1985.
- Ibn Ebi El-Izz, Ali Ibn Ali ibn Muhammed, *Šerhul-akide et-tahavijje*, Muessesetu-risale, prvo izdanje 1988.
- Ibn El-Kajjim El-Dževzijje: *Ahkamu Ehliz-zimmeti*, Matbe'atu Džami'ati Dimišk, prvo izdanje, 1961.
- Ibn Hanbel, Ahmed: *El-Musned*, El-Mektebu el-islami ve Dar sadir, Bejrut.
- Ibn Hanbel, Ahmed: *Er-Reddu alel-džehmijje vez-zenadika*, Darul-liva, Rijad, 1977.
- Ibn Kesir, Ebul-fida Isma'il: *Tefsir Ibn Kesir*, Daru el-Endelus, Bejrut, 1966.
- Ibn Madže: *Sunen Ibn Madže*, Tahkik Muhammed Fuad Abdul-Baki, Daru ihja' el-ktub el-arabijje, 1372. h. god.
- Ibn Tejmijje, Ahmed b. Abdul-Halim: *Iktidaus-sirat el-mustekim*, izdanje princa Sultana ibn Abdul-Aziza, 1404. h. god.

- Ibn Tejmijje, Ahmed b. Abdul-Halim: *Der'u te'arudil akli venakli*, Džami'atul-imam Muhemmed ibn Saud el-islamije, Rijad, 1981. god.
- Ibn Tejmijje, Ahmed b. Abdul-Halim: *Medžmu'ul-fetava*, Mektebetun-nehda el-hadise, Mekka el-mukerrema.
- Ibnu Tejmijje, Ahmed b. Abdul-Halim: *Medžmu'atu tefsir sejhil-islam ibn tejmijje*, Matbe'atu Kaf, Indija, 1954.
- Kadi (el) Abdul-Džebbar: *Fadlul-i'tizal ve tabekatul-mu'tezile*, Ed-Dar et-tunisijje lin-nešr.
- Kajsi (el) Ebu Muhammed Mekki ibn Ebi Talib: *El-Idah li nasihil-kur'an ve mensuhihi*, Metabi'u Džami'atil-imam, prvo izdanje, 1976.
- Kastalani (el) Ebul-Abbas Šihabud-din Ahmed ibn Muhammed: *Iršadus-sari li sahihil-buhari*, Darul-kitabi el-arabi, sedmo izdanje, 1324. h. god.
- Kehale Umer Rida: *Mu'džemu el-muellifin*, Muessesetur-risale, prvo izdanje, Bejrut, 1414. h. god.
- Kurtubi (el) Ebu Abdullah Muhammed ibn Ahmed El-Ensari: *El-Džami' li ahkami el-Kur'an*, Darul-hadis, prvo izdanje, Kairo, 1994.
- Kušejri (el) Muslim b. Hadžadž: *Sahih Muslim*, Daru ihjait-turas el-arabi, Bejrut, 1374. h. god.
- Makdisi (el) Abdullah ibn Ahmed ibn Kudame: *Rewdatun-nazir*, Darul-kitabi el-arabi, drugo izdanje, 1987.
- Mes'udi (el) Ali ibn Husejn ibn Ali: *Murudžuz-zeheb ve me'adinul-dževher*, Menšuratu el-džami'a el-lubnaniije, Bejrut, 1965.
- Muhammed ibn El-Mewsili: *Muhtesarus-sava'iki el-mursele alel-džehmijje vel-mu'attile*, Mektebetur-rijad el-hadise.
- Nehhas (el) Ahmed ibn Muhammed ibn Isma'il: *Ennasihu vel-mensuhu fil-kur'ani el-kerim*, Matbe'atus-se'ade, prvo izdanje, 1323. h. god.
- Razi (el) Fahrud-din ibn Umer: *El-Mahsul fi ilmi usulil-fikh*, Džami'atul-imam Muhemmed ibn Saud el-islamije, Rijad, 1979.
- Subki (el) Ali ibn Abdul-Kafi: *El-Ibhadž fi šerhil-minhadž*, Darul-kutui el-masrijje, prvo izdanje, 1984.
- Šafi'i (el) El-Imam: *Er-Risala*, tahkik Ahmed Šakir, El-Babi El-Halebi, Egipat.
- Šafi'i (el) El-Imam: *Ihtilaful-hadis*, na margini djela *El-Umm*, Bombaj, Indija.

- Šatibi (el) Ebi Ishak: *El-muvafekat fi usuliš-šeri'a*, El-Mektebetu et-tidžarijje el-kubra, Egipat.
- Šeherstani Ebul-Feth Muhammed ibn Abdul-Kerim ibn Ahmed: *El-Millel ven-nihal*, tahkik Muhammed Sejjid Kejlani, Darul-ma'rife, Bejrut.
- Šehrewerzi (el) Ebu Amr Usman ibn Abdurrahman: *Mukaddimetu ibn es-Salah fi ulumil-hadis*, Darul-kutubi el-arabijje, Bejrut, 1978.
- Ševkani (el) Muhammed ibn Ali: *Iršadul-fuhul ila tahkikil-hakki min ilmil-usul*, Matbe'atu Mustafa El-Babi El-Halebi ve evladihi, Egipat, prvo izdanje, 1937.
- Tibrizi (el) Muhammed ibn Abdullah, *Miškatul-mesabih*, El-Mektebu el-islami, 1979. god.
- Tirmizi (el) Muhammed ibn Isa, *Es-Sunen*, Metabi'ul-fedžr el-hadise, Hims, prvo izdanje, 1967. god.
- Usman b. Ali Hasan: *Menhedžul-istidlal ala mesail-i'tikad inde ehli-sunne vel-džema'a*, Mektebetu er-Ružd, 1995.
- Zehebi (el) Šemsud-din Muhammed b. Ahmed: *Lisatul-mizan*, Hajdarabad, Indija, 1331. h. god.
- Zehebi (el) Šemsud-din Muhammed b. Ahmed: *Sijeru e'alaminnubela*, Muessesetur-risale, 1988.

د. زهدي عادلوفيتش

منهج أهل السنة والجماعة في تقرير العقيدة

خلاصة البحث

لقد استقرأ أهل العلم عددا من القواعد التي كان يلتزمها السلف في باب الاعتقاد، وهي بمثابة المعالم الرئيسة لمنهج أهل السنة والجماعة في التعامل مع نصوص الكتاب والسنة، وهي التي تميز بينهم وبين غيرهم من أهل الأهواء والبدع. ولكن ذلك المنهج وتلك القواعد التي كانت معروفة لدى السلف الصالح أصبحت مجهولة اليوم عند أكثر الناس، لذا سأبين في هذا البحث بعض تلك القواعد:

القاعدة الأولى: اشتمال الكتاب والسنة على أصول الدين: دلائله ومسائله

القاعدة الثانية: لا نسخ في الأخبار ولا في أصول الدين

القاعدة الثالثة: رد التنازع إلى الكتاب والسنة

القاعدة الرابعة: درء التعارض بين نصوص الكتاب والسنة

هذه بعض القواعد التي تبين منهج أهل السنة في تقرير العقيدة. وأرجو أن أكون قد ألقيت ولو بعض الضوء على هذه المسألة المهمة، كما أرجو أن أوفق في بيان القواعد المتبقية في المستقبل إن شاء الله.

AHL-SUNNA METHODOLOGY OF THE STUDY OF AQUIDA ISSUES

Summary

Ahl-sunna has a specific and recognizable method as well as rules it applies to studying shariah issues in general, and especially to aquida themes that distinguish it from various sects and factions. However, today the method and rules that were clear to the members of ahl-sunna through generations are almost unknown. For that reason some of the rules are given in this paper.

First rule: Qur'an and Sunna comprise all the foundations of the religion with their evidence and commentaries.

Second rule: Derogation is unknown to Qur'an and religion.

Third rule: In case of dissent consult Qur'an and Sunna.

Fourth rule: Eliminating contradictions between ayats and sunna.

These are some of the rules reflecting clearly defined methodology of studying Aquida themes at ahl-suuna wel-jama'at. We hope that this work, at least partially, shed some light upon this important issue. We also hope that in our following papers we will succeed in explaining the other rules.